

FIKİH İLMİ TARİHİ

İslamın yaşanmasında yegane ölçü olan ve günümüze kadar bütün evliya, ulema, mü'minler tarafından kabul edilip, varlıkları olmazsa olmaz derecesinde gerekli görülen, ehli-sünnet vel cemaat mezheplerine, (Maliki,Hanefi,Şafii,Hanbeli) , varlık sebepleri hiç dikkate alınmadan, Hristiyan Oryantalistlerin İslamı ortadan kaldırmak için ortaya attıkları tezlerin devamı ve savunuculuğu şeklinde gelişen 'mezhebsizlik' akımlarının bilhassa 20. yüzyılda tırmanışa geçmesiyle, gereksiz gözüyle bakılmakta, mü'minler, iman zaafiyetine uğratarak, ibadet ve kulluk vadisinden uzaklaştırılmak istenmektedir.

Mezheb, gidilen ve tutulan yol demektir. Daha başka bir ifade ile Allah'a (cc) kullukta , ibadetlerin şeklinde, uyulması gereken kurallar ve hükümlere ait ilmi ekollerdir. Mezhebler , fıkıh ilminin, uygulamadaki tezahürleridir. Fıkıh ilmi ise, İslamın üç temel ilmi olan, Akaid, Fıkıh, Ahlak ilimlerinden birisidir. Mezhebi yok saymak , Fıkıh ilmini yok saymak, fıkıh ilmini yok saymaksa İslamın temeli olan üç ilimden birini yok saymak demektir. Daha açıkçası İslamın üç ayağından birini yok ederek İslamı yıkamak demektir.

Bu yazımızda , fıkıh ilminin tarihi seyrini ve onun pratikteki tezahürleri olan mezheblerin doğuşunu öz olarak ele alacağız.

1-Hz.Peygamber(as) ve Fıkıh İlmî;

Kur'anı Kerim 23 yılda indi.Kur'an'da bütün hükümler detaylı olarak anlatılmadı.Pek çok ayet mücmel olarak geldi. Hadiseler meydana çıktıkça Hz.Peygamber (as) onları açıkladı.

"Biz sana kuranı indirdik.Taki insanlara ,kendilerine indirilen şeyleri açıkça anlatsın " (Nahl/44)

Hz.Peygamber(as),ayetleri açıklarken kendisine arz edilen hadiseler hakkında fetvasını da veriyordu.

O'nun (as) vazifesi, sadece ayetleri tebliğ etmek değildi.Ayetleri açıklıyor, uyguluyor, Ashab-ı Kiram için görünen,canlı bir örnek oluyordu. O(as) , canlı Kur'an'dı.

O'nun(as) sünnetleri üç kısma ayrılır.

1-Söz ile olanlar;Bunlar hadis-i şeriflerdir.O (as) , çeşitli münasebetlerle bunları ifade buyurmuşlardır.

2-Fiili olanlar ; Beş vakit namazın edası , rukunleri, haccın eda edilmesi gibi fiilen yaptıkları işlerdir.

3-Takriri sünnetler ;Bazı Ashabı Kiramdan söz ve fiil ile,bir hal sadır olduğu zaman , Hz.Peygamber'in (as) sükut etmeleridir.

Allah (cc) pek çok ayette ,Hz.Peygamber'e(as) itaat etmeyi emretmiş, O'na(as) itaati, kendine itaat olarak kabul etmiş, Mü'minlerin ,bir meselede münazaa ettikleri zaman ,onu , Allah'a(cc) ve Resulu'ne(as) arzetmelerini, Allah(cc) ve Resulu de (as) bir şey emredince , inananlara seçme hakkı bulunmadığını,Hz.Peygamber'in(as) vereceği hüküm ile tatmin olmayanın ve O'na (as) teslim olmayanın iman etmiş olamayacağını, ayet-i celilelerde ferman buyurmuşlardır.

"Allah'a(cc) ve Resulüne(as) itaat edin" (Enfal-46)

"Kim Resulullah (as) itaat ederse , Allah'a(cc) itaat etmiş olur."(Nisa-80)

"Ey iman edenler! Allah'a(cc) ,Resulüne (as) , ve sizden olan emir sahiplerine (alimlere) itaat edin, bir şey hakkında münazaa ettiğiniz zaman, onu Allah'a(cc) ve Resulüne(as) arz edin." (Nisa-59)

"Resulullah'ın(as) size getirdiğini alın. Size yasak ettiğinden uzaklaşın. "(Haşr-7)

"Allah(cc) ve Resulu(as) bir şeye hüküm verdikleri zaman ,inananlar için işlerinde bir seçim hakkı yoktur." (Ahzab-36)

Ashabı Kiram(ra) sözbirliği ettiler ki; Resulullah'ın(as) hayatında ve mematında ,O'nun(as) sünnetine tabi olmak vacibdir. Resulullah'ın (as) hayatında , O'nun(as) hükümlerini geçerli kıldılar, emirlerine ve yasaklarına , helal ve haram kıldıklarına imtisal ettiler. O'na (as) vahyedilen Kur'an hükmü ile O'nun (as) kendi nefsinden sadır olan hükümlere tabi olmanın vacib oluşunda bir fark gözetmediler.Çünkü O'nun kendi nefsinden sadır olan hükümler de vahyin bir başka çeşiti idi.

Bunun için Ashabdan, Muaz b.Cebel (ra) şöyle buyurdu.

"Eğer Allah'ın(cc) kitabında bulamazsam, Resulullah'ın(as) sünnetine müracaat ederim"

Allah (cc), Kur'an'da pek çok farzı mücmel olarak yani açıklamadan bildirdi.Kuranda onun hükmü tafsilatı ile anlatılmadı. O işin yapılmasının şekli de bildirilmedi.

“Namazı ikame edin, Zekatı verin “ (Bakara-110)

“Oruç size farz kılındı”(Bakara-183)

“İnsanlar üzerine beytullahı hac etmek farz kılındı “ (Ali İmran-97)

Bu ayetler ,namazın nasıl ikame edileceğini , zekatın nasıl verileceğini, hac ve orucun nasıl eda edileceğini beyan etmedi.Peygamber (as) efendimiz bu mücmel ayetleri , sözlü ve fiili sünneti ile açıkladı.Çünkü Allah(cc) ,O'na(as) bu açıklama yetkisini bahşetmişti.

“Biz sana kuranı indirdik.Taki insanlara ,kendilerine indirilen şeyleri açıkça anlatsın “ (Nahl/44)

Kur'anı ve sünneti anlama ve hüküm çıkarma yönünden ;

Hz.Ebubekir ,Hz.Ömer, Hz.Osman, Hz.Ali, Hz.Abdullah b.Mesud, Hz.Abdurrahman b. Avf, Hz.Ubey b. Ka'b, Hz.Muaz b.Cebel, Hz.Ammar b.Yasir, Hz.Huzeyfe b.Yeman, Hz.Zeyd b.Sabit, Hz. Ebu Derda, Hz.Ebu Musa el-Eşari, Hz.Selmanı Farisi ,

Ashab-ı Kiramın önde gelenlerinden idiler. Bu zatlar ,Hz.Peygamber(as) zamanında da fetva veriyorlardı.Hz. Muaz'ı , Yemen'e gönderirken ,Hz.Peygamber(as) , O'na(ra) sordu.

“Kitapta ve sünnette bulamadığın bir şeye ne ile hükmedeceksin ?” Hz. Muaz(ra) , “Kendi icthad ve kıyasımla !” diye cevap verince , Peygamber (as) memnun oldu ve Allah'a (cc) şükretti.

2-Hz.Peygamber'in (as) vefatından sonra fıkıh ilmi

Ashabı Kiram, Resulullah'ın(as) vefatından sonra da Kur'an' da bulamadıkları hükümler için , O'nun(as) sünnetine müracaat etmişlerdir.Hz.Ebubekir (ra), bir konuda , bir sünnet hatırında yoksa, diğer ashaba , “Aranızda bu iş hakkında Peygamber efendimizden(as) bir sünnet hıfzetmiş olan bir kişi var mıdır?” diye sorardı.Hz.Ömer ve fetva veren diğer sahabeler ve onların yolundan giden tabiin ve tabiinin arkasından gelen nesil, sünnete muhalefet etmediler.

Ashab-ı Kiramın her biri, Peygamber efendimizden (as) görüp duyduklarını , anlama ve hıfzetme derecesinde aynı değillerdi. Ashab-ı kiramdan ,Medine'de yaşayan bir topluluk , Zeyd b. Sabit'in (ra) mezhebi ile fetva verirlerdi. Hz.Peygamber'den(as) söz hıfzetmemiş oldukları şeylerden bir kısmını ondan almışlardı.Ashabı Kiram ilimde çok önde oldukları halde, kendilerine arzedilen hadiseler hakkında başkasına danışarlardı.

Miras ilmi , Hz.Ayşe'den (ra) sorulurdu.Hüküm verme konuları Hz.Ebubekir'e (ra) iletilirdi. O 'da , Kitap ve Sünnetten bildiği şeyler ile onlar hakkında hüküm verirdi. Eğer bulamazsa , yanında bulunan diğer sahabeden sorar, onlardan aldığı bilgiye göre hüküm verirdi. Onlarda da bilgi bulamazsa kendi icthadı ile hareket ederdi.

Dört Halife , bir çok meselede ,Sahabe-i Kiramı toplar kendilerine durumu zor gelen meseleleri onlara arzederdi. Belki onlarda ,bu konuda , Kur'an'dan bir ilim,Hz. Peygamber'den (as) bir Hadis mevcut olabilir düşüncesi ile bu ilmi meşveret yapılırdı. O konuyu tartışır , ayrıntılı bilgi elde ederlerdi.

Hz.Ömer, Hz.Abdullah b.Mes'ud, Hz.Zeyd b.Sabit; Hz.Ali ,Hz.Ubey b.Ka'b, Hz.Ebu Musa El-Eşari birbirlerinden fetva sorarlardı.

Ashab-ı Kiramın birçok fetva verenleri yedi kişi idi. Bunlar; Hz.Ömer,Hz.Ali ,Hz.Abdullah b.Mesud, Hz.Ayşe, Hz. Zeyd b. Sabit, Hz. Abdullah b.Abbas ve Hz.Abdullah b. Ömer idi. Bu zatlardan her biri ilmin bir sahasında mütehassıs idiler. Hz.Ayşe ,feraz ilminde,helal ve haram bilmede , önde gelirdi.

Ashab-ı Kiramın alimleri, Mekke, Medine, Küfe, Basra, Şam ve Mısır'da toplandılar.

1)Mekke'de;

Muaz b.Cebel (ra), Abdullah b.Abbas (ra) vardı.. Muaz (ra), sahabe-i kiramın helal ve haram konusunda en alimi ve Kur'anı en iyi kıraat edenlerinden idi.Ondan, Hz.Ömer(ra) , Hz.Abdullah b. Ömer(ra), Hz.Abdullah b. Abbas (ra) , rivayette bulundu.Hz. Abdullah b. Abbas (ra), Mekke'de , Mescidi Haramda tefsir , Hadis, Fıkıh ilimlerini öğretti.En meşhur öğrencileri,Ata b. Ebi Rebah,Tavus b. Kaysan

2-Medine'de;

Hz.Ömer (ra), Hz. Ali (ra),Hz.Abdullah b. Ömer (ra), Hz.Zeyd b.Sabit (ra) ve diğer Sahabe-i Kiram(ra) vardı.

3-Mısır'da;

Abdullah b. Amr b. El-As (ra). Bu sahabe'nin , "Sadıka " Adlı bir hadis kitabı vardı. Peygamberimiz (as) 'dan duyduğu hadisleri oraya yazdı.

3-Şam'da;

H.z.Ömer(ra) , Şam'a, Muaz(ra), Ubade b. Samit (ra), Ebudderda'yı (ra) gönderdi.

4-Küfe'de;

H.z.Ali (ra), H.z.Abdullah b. Mesud (ra). H.z.Ömer (ra), hilafeti zamanında, H.z. Abdullah b. Mesud'u (ra) Küfeye gönderdi ve onlara şöyle yazdı.

"Size Abdullah b.Mesud'u(ra), muallim ve vezir olarak gönderiyorum.O'nu size göndermekle kendime tercih ettim.O halde siz ondan ilim alınız."

İmam Malik'in " Muvatta" adlı bir hadis kitabı vardır.Fıkıh ilminde Maliki yolunun sahibidir.

Fıkıh ilmindeki diğer iki büyük yol , Şafii ve Hanbeli yollarıdır.

Muhammed b. İdris eşşafi (h.93-h.179);

Mekke'de Tefsir Ekolünün öncüsü olan Abdullah b.Abbas(ra), Mescid-i Haram'da fıkıh öğretiyordu.

Muhammed b. Musa O'nun fetvalarını 20 kitapta topladı. Şafii, ilk derslerini bu ekolün üstadlarından almıştır.

Abdullah b. Abbas(ra),Ata b.Ebi Rebah,Tavus b.Kaysan,Ebu Zübeyr el-Mekki,Abdülmelik b.abdülaziz b.Cüreyc.

Abdullah b.Mesud (ra), Küfe'de, insanlara Kur'an öğretiyor, ayetlerin manalarını onlara açıklıyor, Peygamber efendimizden(as) gördüklerini onlara rivayet ediyor.Kendisine arzedilen hadiseler hakkında fetvasını veriyordu.

Abdullah b.Mesud (ra), Kur'anı ve Sünneti bilme konusunda sahabe'nin büyüklerinden idi.Devamlı peygamberimizin hizmetinde bulunurdu. Kur'anı hıfz etmeye ve onun manasını anlamaya aşık idi.

Ukbe b. Amr (ra) şöyle der.

"H.z.Peygamber'e (as) inen şeyi , Abdullah b. Mesud'dan(ra) daha iyi bilen hiç kimseyi görmüyorum."

H.z.Ömer(ra), O'nun reylerini takdir eder, müşkil meselelerin fetvasını ondan alırdı.Peygamber (as) ,O'nun çok bilgili ve muallim olduğuna şahadet etmiştir.

Fıkıh ilminde iki ekol mevcuttu.Her bir ekolün belirli bir sistemi vardı . Pek azı müstesna , Fıkıh alimlerinin her biri bu iki ekolün birini takip ettiler.

1-Hadis Ekolü; Merkezi Medine 'dir

2-Rey Ekolü ; Merkezi Irak'tır.

İlimde bir başka ekol , Tefsir Ekolü dür.Bu ekol Kur'anı yorumlar, ayetlerin iniş sebeplerini öğretir.

Kur'anı anlamaya çalışır. Bu ekolün Merkezi Mekke 'dir.Hz.Abdullah b. Abbas (ra), bu Ekolü kurmuştur.

1.Rey Ekolü

H.z.Ali b. EbiTalib (ra) (H.40)

H.z.Abdullah b.Mesud (ra)(H.32)

Şüreyh(H.88)

Alkame(H.62)

Mesruk(H.63)

Esved(H.65)

İbrahim Nehai (H.95)

Amir b. Şürahbil (H.104)

Hammad b. Ebi Süleyman (H.120)

İmam-ı Azam Ebu Hanife Numan b. Sabit (H. 80-150)

Ebu Yusuf Yakup b. İbrahim (H.113-182)

Muhammed b.Hasan (H.132-189)

Züfer(H.110-158)

Gazali, "ihya" adlı eserinde; " Ebu Hanife ,abid, zahid, arifi billah, Allah'tan(cc) korkan, ilmi ile Allah'ın(cc) rızasını dileyen bir zattı " der.

Muhammed b.İdris eşŞafi de; " Kim fıkıh alimi olmak isterse , Ebu hanifenin ashabına devam etsin.Ben , Muhammed b. Hasan 'ın kitapları ile fakih oldum " der.

Ebu Yusuf ve Muhammed, Ebu Hanife 'nin öğrencileridir.

Ebu Yusuf , Ebu Hanife'nin, Fıkıh kaide ve usülünü inceleyerek bu kaidelerden pekçok hüküm çıkarmıştır.Hanefi Fıkıhına dair ilk defa Usulü Fıkıh kitabı yazan , Fıkhi meseleleri yazdırıp neşreden odur. Muhammed , aynı zamanda Ebu Yusufun da öğrencisidir.99 kitap yazdı."El-Cami" adı altında 40 dan fazla eseri bulunmaktadır."Cami-i Sağır" larda Ebu Yusuf'dan gelen rivayetleri, "Cami-i Kebir" larda, Ebu Hanife 'den gelen rivayetleri cem etmiştir.

"Hanefi" yolunda, en muteber esasların bulunduğu , en meşhur eserleri şunlardır.

El-Mebcut, Ez-Ziyadat, El-Camiül Kebir, El-Camiüs Sağır,El-Siyerül Kebir, El-Siyerüs Sağır.

2-Hadis Ekolü;

H.z.Ömer(ra)

H.z.Osman (ra)

H.z.Ali (ra)

H.z.Abdullah b.Ömer (ra)

H.z.Ayşe (ra)

H.z.Abdullah b. Abbas (ra)

H.z.Zeyd b. Sabit (ra)

Ubeydullah (h.99)-Urve b.Zübeyr (h.94)

Kasım b.Muhammed (h.106)-Said b.Müseyyeb (h.93)

Süleyman b.Yasar(h.100)-Harise b.Zeyd (h.100)

Salim b.Abdullah(h.106)-İbni Şihab ez-Zuhri(h.124)

Nafi(h.117)-Ebu Zinad(h.131)

Rabiatürey(h.136)-Yahya b.said(h.143)

İmam Malik b.Enes (h.96-179)

Süfyan b.Uyeyne

Müslim b.Halid

İmam Muhammed b. İdris eşŞafii

Eşşafi, Müslim b. Halid'den ders aldı. "Muvatta" yı ezberledi.Medine'ye gitti.Malik b. Enes'den Hadis ve fıkıh dersleri aldı. İmam Malik Ölüncüye kadar onun yanında kaldı.Bağdat'a gitti.İmam-ı Azamın öğrencisi ,Muhammed b.Hasan' dan ders aldı.Muhammed b.Hasan , kitaplarını ve malını O'na boraktı. Şafii,Mekke'ye gitti.Harem-i şerifte hadis dersleri verdi. Fıkıh meselelerine çözümler getirdi.

Fıkıh usulü hakkında 15 ciltlik bir eser yazmıştır.Bu, fıkıh usulü dalında yazılmış ilk eserdir.Seçilmiş eserlerinin toplamı 130 dan fazladır.

Ahmet b.Hanbel (h.164-241)

İmam-ı Azamın öğrencisi, Ebu Yusuf Yakup b.İbrahim 'den fıkıh dersi, Huzeym b.Beşir el Vasiti, Umeyr b. Abdullah ve Amr b. Dinar 'dan hadis dersleri aldı.Hicazda Muhammed b. İdris eşŞafii ile buluştu. Yine Hicazda, Tefsir ekolünün üstadlarından Süfyan b. Uyeyne'den ve Yemen 'de Abdurrezzak b.Haman 'dan ders aldı. "Müsned " adlı hadis kitabında 30.000 hadis-i şerifi cem etti.Kendileri hem fıkıhda Hanbeli yolunun sahibi hem de büyük bir muhaddistir.

"Sahih-i Buhari" adlı, hadis kitabının müellifi, İmam Buhari(h.194-256) ve kendi öğrencisi , "Sahih-i Müslim " adlı hadis kitabının müellifi, İmam Müslim (h.204-261) ile aynı devirde yaşamıştır.

Bu büyük müctehidler pek yüce bir hizmeti ifa ederek ,Peygamberimiz'den (as) ve Ashab-ı Kiramdan gelen fıkıh ilmini toplamış,sistemli bir hale getirip sonraki nesillere hazır olarak sunmuşlardır. Her mezhep bir sahabeyi kiramin kullukta tuttuğu yolun adıdır. Mesela; İmamı Azam Ebu Hanife , Küfe'de , H.z.İmam Aliyyül Mürteza(ra) ve H.z.Abdullah İbni Mes'ud'un(ra), ekol ve okulunda yetişmiş , O'nun ilminin kaynağı , hüküm ve yorumlarının dayandığı temel, Resulullah'ın(as) bu iki büyük alim sahabeti olmuştur.Ebu Hanife(rh.a), aslında bize H.z. İmam Aliyyül Mürteza'yı(ra) , ehli beyti, H.z. Abdullah ibni Mes'ud'u (ra) anlatmaktadır. Onların ibadet şeklini, namaz kılışlarını, oruçlarını, kullukta takındıkları tavırları, meselelere getirdikleri hüküm ve çözümleri bize ulaştırmakta, kullandıkları mantaliteyi temsil etmektedir. Yaşadığı devir itibarı ile Bu Ashabı Güzine , Resulullah 'a (as) çok yakındır. Ayrıca daha önemlisi , Resulullah (as) ile her an manevi birliktelik içinde bulunacak kadar takvaca çok üstün, dünya

mevki ve muhabbetinden fevkalade uzaktır. Resulullah'a (as), ulaşmak için, O'nun (as) teveccühüne mazhar olmak için, O'nun (as) sahabesinin ekolünden, yolundan, mezhebinden, sevgisinden, yakınlığından daha üstün hangi vasıta olabilir ki!

"Ashabım yıldız gibidir. Hangisine uyarsanız doğru yolu bulursunuz"(İbni Abdülber, Camiul İlim)

"Ashabım ümmetim için bir emniyettir.Ashabım gittimi ümmetime vaat edilen şey (fitneler, irtidat hareketleri, bidatlar, kargaşalıklar...) gelir." (Müslim, Fezailüssahabe)

"Bir yerde ölen ashabımdan hiç kimse yoktur ki kıyamet günü oranın ahalisine bir nur ve onlara bir rehber olmasın" (Tirmizi, Menakıb)

"Ashabıma dil uzatmayın.Nefsim elinde olan zat-ı zülcelale yemin olsun ki , sizden biri Uhud dağı kadar altın infak etse, onlardan birinin infak ettiği bir müdd'e bedel olamaz" (Müslim , Fedailüssahabe)

"Beni gören veya beni göreni gören bir müslümana ateş değmeyecektir" (Tirmizi, Menakıb)

hadisi şerifleri bu manaya ne güzel işaret etmektedir.

Diğer bütün Mezheb İmamlarının da herbiri, bir veya birkaç Sahabinin ekolünde yetişmiş olup , O Sahabileri temsil eden, Allahü Teala'nın bu ümmete lufu olan kamil ve seçkin insanlardır.

Resulullah'ın (as) mezhebi yoktur. Çünkü O(as), merkezdir. Merkezin yönü yoktur. Bütün yollar merkeze ulaşmak için ortaya konulmuşlardır.Merkeze ulaşmak için de bir yolun gerekli olduğu izahtan varestedir. İslamı ,Allahü Teala'nın razı olduğu biçimde yaşamak ancak şu iki yolla mümkündür.Kişi ya, müctehid olur, Kur'anı Kerim'den ve Hadisi Şeriflerden doğrudan doğruya kendisi hüküm çıkararak bunu hayatına tatbik eder. Ya da, bu sahada müctehid olan bir zatın çıkardığı hükümleri kendisi için rehber bilerek , onları hayatına tatbik eder.

Birinci yol ,tarihte çok az sayıda kişiye nasib olmuş , fevkalade zor ve mesuliyeti ağır bir yoldur.Bu makalede adı geçen zevat ki bunlar Ebu Hanife,Eşşafi, Malik ve Ahmet b.Hanbel , ictihadları günümüze kadar ulaşabilmiş ve bütün ulema ve evliyanın üstün ilim ve takvaları konusunda ittifak edip, öndört asırdır kendilerini taklid ederek İslamı yaşadıkları ,kadri yüce insanlardır .Onların yolları şaibelerden uzak, takvaca en üstün,Hz.Resulullah'ı (as) anlayıp bilmede, İslamı onun tarif ettiği gibi yaşamakta en mükemmel yollardır.Asırlardır onların ölçüsünde bir ulema zuhur etmemiş,İslam Alimlerinin büyükleri de onlara tabi olmayı uygun bulmuşlardır.Binlerce örnek içinde, İmam Muhammed Gazali Hazretlerinin, Şafii Mezhebini benimsemesi, Veliler Sultanı Hz. Abdulkadir Geylani'nin Hanbeli Yolunu tercih etmesi bu konuya açıklık getirmesi açısından yeterlidir.

Müctehidin, Kur'andaki bütün ayetleri, nüzül sebeplerini,bütün hadisleri, ayetler ve hadisler arasındaki mukayeseyi, akaid ilmini, bütün incelikleri ile Arap Edebiyatını,Ashabı Kiramın görüşlerini, her devirdeki ulemanın ortak görüşlerini, tüm detayları ile bilmesi, ayrıca takva sahibi olup kendisine Allahü Teala tarafından vehbi bir ilim ihsan edilmiş olması zarureti vardır.

İkinci yol ise , bütün mü'minlerin asırlardır tuttuğu yoldur. O da bu dört Hak Mezheb(=Resulullah'a(as) ulaştırılan yol) den birini kendine rehber edinip, ibadet ve taatını bu şekilde icra etmektir ki başka yol da yoktur .Madem ki Kur'anı Kerim, bütün hükümleri bütün teferruatı ile açıklamamış mücmel olarak bırakmış, ondan hüküm çıkarmak bizim için imkansız olmuş, madem ki, Kur'anı Kerimi açıklayan Resulullah (as) ile aynı devirde yaşamak ve O'nun(as) her yaptığını bizzat ondan görüp , O'nun (as) gibi yaşamak bize nasib olmamış, o halde Resulullah'ın (as) yaşadığı gibi islamı yaşamak,

O'na (as) ulaşmaya bir yol, gerçek bir mezheb bulmak, O'nun(as) sözlerini, hal ve tavırlarını , Kur'an'a getirdiği açıklamaları ve bizzat Kur'anı Kerimin kendisini de bize ulaştırılan, Sahabeyi Kiramı ve Sahabenin kurduğu ekollerin yetiştirdiği Mezheb İmamlarını taklit etmek, kabul etmek en doğru yoldur.

Bu gün Mezhepleri kabul etmeyenlerin ,insanların İslamı yaşamaları için bir yol tarif etme zorunlulukları vardır. Bu yol da iki kısımdan hariç değildir. Ya Mezheb imamlarının ve geçmiş Ulema hazeratının ve Sahabeyi Kiramın yaşadığı İslamı anlatacaklardır ya da kendileri Kur'anı Kerim'den ve Hadisi şeriflerden Mezheb İmamlarının hükümlerinden farklı hükümler çıkarıp onları rehber olarak mü'minlere sunacaklardır.Birinci yolun tercih edilmesi halinde mesele hallolmuş, mezheblerin gerekliliği kabul edilmiş demektir. İkinci yolun tercihi halinde , mezheblere ne gerek var denilirken yeni bir mezheb kurulmuş yeni bir müctehid zuhur etmiş demektir. Bu ikinci durumda her ilim sahibiyim diyen yeni hükümler çıkarmaya meyyal olacağı için bu gün dörtle sınırlı olan ve bütün mü'minler tarafından kabul

edilen mezheb sayısı, sayılmayacak şekilde artacak, dört mezhebi bölünme sebebi gibi gösteren anlayış, Kura'nı Kerimi kendi nefsi anlayışına göre yorumlayan, Hz.Resulullah'ı (as) ve O'nun (as) sünnetlerini, Sahabeyi Kiramı, Sahabeyi Kiramın yetiştirdiği tabiini, tabiinin öğrencileri olan tebeeyi tabiini, koskoca bir fıkıh ilminin kök, gövde,dal, yaprak, meyvelerini görmemezlikten gelen bir fikri akım içerisinde sayılmayacak bölünmelere ve kargaşalıklara sebep olacaktır.

Hallaf,A.:'İlmü Usulülfıkıh',İstanbul, Eda Neşriyat,1991.

Ceziri,A.:'Kitabül Fıkıh alel Mezahibil Erbaa', c.1, Terc.Hasan Ege., Bahar Yay., İstanbul

Ebu Zehra, M.,'İmam Şafi',"Ankara,1996

Ünal, İ.H.:'Hanefi Mezhebinde Hadis Metodu', Ankara ,1994